

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

kwiecień-maj-czerwiec

Nr 47
(2/2019)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr hab. Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPUKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKAŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JUDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 |
e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

KRZYSZTOF BOKWA, IWO JAROSZ *Zdradziłeś – zapłać? Cywilnoprawne konsekwencje zdrady małżeńskiej i ich współczesna erozja* | 12

MAGDALENA STOPIAK *Relacja między oświadczeniami woli a oświadczeniami wiedzy* | 30

TOMASZ PIOTROWSKI *Prawo do rozpowszechniania wizerunku sportowca* | 43

GABRIELA SACHA *Sztuczna inteligencja a prawo autorskie* | 63

ARKADIUSZ KROKOWSKI *Pośrednie, umowne ograniczenie umocowania prokurenta współnika spółki cywilnej przez umowę spółki skuteczne wobec osób trzecich* | 78

KAROLINA PAŁKA, MAREK STOLORZ *Prosta spółka akcyjna na Słowacji – ogólna charakterystyka i wybrane problemy* | 94

ŁUKASZ CHYLA *Czy wystarczający jest próg wyłączenia prospektu emisyjnego na poziomie 2,5 mln EURO?* | 106

JAROSŁAW KOWALSKI *Wady i zalety postępowań odrębnych na przykładzie postępowania upominawczego i elektronicznego postępowania upominawczego* | 124

ANNA MARIA BARAŃSKA *Skuteczność wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia złożonego przed jego ogłoszeniem* | 136

MATEUSZ KORZENIAK, MATEUSZ SZURMAN *Przestępstwo manipulacji instrumentami finansowymi - analiza jurydyczna na tle regulacji rozporządzenia MAR i dyrektywy MAD II* | 154

KAMIL LEŚNIEWSKI *Słów kilka o instytucji wspólnych zespołów śledczych w przyrządzie polskiej procedury karnej* | 173

KAROL JUSZKA *Czynniki dotyczące podjęcia na nowo umorzonego postępowania przygotowawczego w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych* | 195

KAROLINA PALKA *Przestępstwo zniszczenia i uszkodzenia dziedzictwa archeologicznego w słowackim prawie karnym* | 205

MARLENA STRADOMSKA *Kryptowaluty jako zagrożenie dla systemu jednostki – analiza prawno – psychologiczna* | 222

PAULINA KOWALSKA *Udział radnego w głosowaniu a jego interes prawny* | 234

ANDRZEJ MICHALIK *Prawnopodatkowe konsekwencje udziału kościelnych osób prawnych w rozwijaniu sektora spółdzielni socjalnych osób prawnych* | 250

MAGDALENA MICHALSKA *Miejsce sądownictwa polubownego w polskim porządku konstytucyjnym* | 274

DOMINIK TYRAWA *Autostrada i droga ekspresowa jako obszar quasi specjalny w systemie dróg publicznych* | 291

PIOTR OLEJNICZAK *Problemy praktyczne związane z ustaleniem podmiotu opodatkowania podatkiem od nieruchomości* | 305

TRISTAN SKUPNIEWICZ *Geneza i rozwój standardów emisji spalin pojazdów w Unii Europejskiej* | 319

ŁUKASZ PIKUŁA *Christian Thomasius i koniec tradycji scholastycznej w nauce prawa* | 332

KRZYSZTOF BOKWA *„Baron Cygański” J. Straussa – spojrzenie prawne* | 355

KAROL SKOREK *Krytyka austriackiej szkoły ekonomicznej w ujęciu Oskara Langego* | 380

MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRHLAYĄ *Planowanie zasobów ludzkich w przedsiębiorstwie turystycznym* | 394

Glosa

TOMASZ RAKOCZY *Wykładnia językowa i celowościowa przepisu zawierającego katalog osób, którym przysługuje świadczenie pielęgnacyjne. Glosa do wyroku WSA w Poznaniu z dnia 29 czerwca 2017 r., II SA/Po 307/17 | 407*

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 września 2016 r., II OSK 3152/14 | 422*

Tekst źródłowy

ARTUR LIS *O humanitarnym nawracaniu pogan w świetle bulli Honoriusza III | 433*

Contents

Articles

KRZYSZTOF BOKWA, IWO JAROSZ *You betray – you must pay? Civil-law consequences of adultery and the modern erosion thereof* | 12

MAGDALENA STOPIAK *Relation between statements of will and statements of knowledge* | 30

TOMASZ PIOTROWSKI *Right to disseminate the image of an athlete* | 43

GABRIELA SACHA *Copyright and Artificial Intelligence* | 63

ARKADIUSZ KROKOWSKI *The issue of limiting indirectly the scope of powers of procurator in respect of third parties by creating the right to represent the partner in the civil law related partnership agreement* | 78

KAROLINA PALKA, MAREK STOLORZ *Simple joint stock company in Slovakia - general characteristics and selected problems* | 94

ŁUKASZ CHYLA *Is 2.5 million EUR prospectus exemption threshold enough?* | 106

JAROSŁAW KOWALSKI *The advantages and disadvantages of separate proceedings by the case of writ proceedings and electronic writ-of-payment proceedings* | 124

ANNA MARIA BARAŃSKA *Effectiveness of the motion for drawing and providing of the statement of reasons of the verdict submitted before it's announcement* | 136

MATEUSZ KORZENIAK, MATEUSZ SZURMAN *Market manipulation offence – juridical analysis under Market Abuse Regulation and Market Abuse Directive 2* | 154

KAMIL LEŚNIEWSKI *A few words about joint investigation teams from the perspective of Polish criminal procedure* | 173

- KAROL JUSZKA *Factors connected with resume preparatory criminal proceedings in the judgments issued by the Supreme Court and common courts* | 195
- KAROLINA PALKA *The crime of damaging and devaluation of archaeological heritage in Slovak criminal law* | 205
- MARLENA STRADOMSKA *Cryptocurrencies as a threat to the individual's system - legal and psychological analysis* | 222
- PAULINA KOWALSKA *Participation of the councillor in the voting and his legal interest* | 234
- ANDRZEJ MICHALIK *Legal and tax consequences of support church legal person in development of social cooperative movement* | 250
- MAGDALENA MICHALSKA *The position of arbitration in Polish constitutional order* | 274
- DOMINIK TYRAWA *Motorway and expressway as quasi special on public roads* | 291
- PIOTR OLEJNICZAK *Practical problems related to determining the subject of real estate taxation* | 305
- TRISTAN SKUPNIEWICZ *The origin and development of vehicle emissions standards in the European Union* | 319
- ŁUKASZ PIKUŁA *Christian Thomasius and the end of the scholastic tradition in the science of law* | 332
- KRZYSZTOF BOKWA *„The Gypsy Baron” by J. Strauss – a legal view* | 355
- KAROL SKOREK *Criticism of the Austrian school of economics in terms of Oskar Lange* | 380
- MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRUHLAYĄ *Human resources planning in a tourist enterprise* | 394

Gloss

TOMASZ RAKOCZY *Linguistic and system interpretation of the legal article including the catalogue of persons entitled to nursing benefit. Gloss to the decision of WSA of Poznan from 29th of June 2017, II SA/Po 307/17* | 407

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Supreme Administrative Court of 27 September 2016, file ref. II OSK 3152/14* | 422

Source text

ARTUR LIS *On the humanitarian conversion of pagans in the boulevard of Honorius III* | 433

Karol Skorek

Krytyka austriackiej szkoły ekonomicznej w ujęciu Oskara Langego

Criticism of the Austrian school of economics in terms of Oskar Lange

Wprowadzenie

Celem autora niniejszej publikacji jest udowodnienie, iż O. Lange trafnie wskazywał na mankamenty metodologiczne austriackiej szkoły ekonomicznej. Powyższa teza zostanie zweryfikowana głównie w oparciu o analizę tekstu, metodę empiryczną oraz indywidualną. Ze względu na przeprowadzenie weryfikacji teorii istniejącej, całokształt rozważań może zostać uznany za tekst z zakresu historii myśli ekonomicznej.

Austriacka szkoła ekonomiczna wraz ze swoim specyficznym aparatem naukowym (aprioryzm, dedukcjonizm, antyempiryzm)¹ notuje swoisty renesans. Być może to odrodzenie stanowi zwiastun zmian, jakie za jakiś czas dotkną środowisko ekonomistów. Dlatego istotne jest pokazanie czytelnikom, że wiedeńska szkoła psychologiczna wymaga gruntownej odnowy metodologicznej, jeżeli kiedyś ma ona zamiar zająć miejsce głównego nurtu obecnej ekonomii.

Z. Hockuba i M. Brzeziński twierdzili, że twórczość naukowa O. Langego nie układa się w proste schematy i nie poddaje się prostym klasyfikacjom, gdyż był marksistą, teoretykiem równowagi ogólnej, jak również entuzjastą idei J.M. Keynesa². E. Łukawer podkreślał, iż Lange był bez wątpienia wybitnym naukowcem rozpoznawanym na całym świecie, mając duży wpływ na międzynarodową

¹ L. White, *The Methodology of the Austrian School Economists*, Center for Libertarian Studies, New York 1977, s. 12.

² Z. Hockuba, M. Brzeziński, *Oskara Langego syntezy teorii ekonomicznych*, Referat przygotowany na konferencję naukową „Współczesne modele gospodarki a myśl Oskara Langego – w stulecie urodzin wielkiego polskiego uczonego” organizowaną przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w dniu 27 września 2004 roku, Warszawa 2004, s. 1.

reputację nauki polskiej³. Nawet najwięksi oponenti marksistowskiej ekonomii nie kwestionują powyższych opinii.

Ta ponadnarodowa reputacja tego polskiego, socjalistycznego ekonomisty po części wynika z renomy debaty kalkulacyjnej rozpoczętej w latach dwudziestych ubiegłego wieku, krótko opisanej przez autora tekstu w części merytorycznej. Rozważania zostały również uzupełnione o esencjonalną notę biograficzną. Jednak największa uwaga zostanie w niniejszym opracowaniu położona na szersze rozwinięcie, uzasadnienie argumentów O. Langego przeciw L. von Misesowi.

Dorobek O. Langego został szczegółowo opisany zarówno w literaturze krajowej, jak i zagranicznej. Podobnie problem debaty kalkulacyjnej doczekał się dokładnych monografii. Zdaniem autora brakuje jednak opracowań, które wskażą, iż główny twórca socjalizmu rynkowego trafnie diagnozował słabości metodologiczne swoich naukowych „interlokutorów” – rozważania zawarte na łamach tekstu mają tę lukę wypełnić.

Artykuł posiłkował się głównie, pod względem literatury przedmiotu, z jednej strony – marksistowskimi podręcznikami ekonomii politycznej, a z drugiej – radykalnie wolnorynkowymi pozycjami ekonomistów szkoły austriackiej. Ponadto w tekście znaleźć liczne odwołania do artykułów naukowych, zarówno polskich, jak i zagranicznych. Zdaniem autora zestawienie ze sobą poglądów kapitalistów i socjalistów, czyli dwóch skrajnie odmiennych wizji świata, przynosi niezwykle satysfakcjonujące rezultaty, niczym w heglowskiej dialektyce⁴.

Krótką nota biograficzna

O. Lange urodził się w 1904 r. w Tomaszowie Mazowieckim, gdzie również skończył gimnazjum⁵. W swoim rodzimym mieście założył kółko Związku Polskiej Młodzieży Socjalistycznej. Po ukończeniu studiów na wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego Lange został asystentem Adama Krzyżanowskiego. Swoją pierwszą publikowaną pracę naukową, napisaną w 1925 r., nazwał „Lokalizacja miast Wielkopolski właściwej na prawie niemieckim”. Doktorat uzyskał w 1928 r. na podstawie pracy pt. „Koniunktura gospodarcza w życiu gospodarczym Polski 1924-1927”. Z kolei habilitację osiągnął na podstawie studium o statystycznym badaniu koniunktury gospodarczej. Pierwotnie planował habilitować

³ E. Łukawer, *Oskar Lange*, *Gospodarka Narodowa*, numer 10/2005, Warszawa 2005, s. 95.

⁴ Zob. M. Rosiak, *Dialektyka Hegla. Krytyczny komentarz do głównych tekstów metafizycznych*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2011, s. 25.

⁵ E. Łukawer, *Oskar...*, s. 1.

się z ekonomii politycznej, lecz zaniepokojone jego działalnością polityczną władze uniwersyteckie zasugerowały mu zajęcie się dziedziną będącą w o wiele większym stopniu neutralną – statystyką⁶.

Wraz z otrzymaniem stypendium Fundacji Rockefellera udał się w 1934 r. na studia do Anglii i Stanów Zjednoczonych, skąd wrócił do kraju w 1937 r., ale zaraz ponownie wyjechał, aby prowadzić wykłady w latach 1938-1945 jako profesor uniwersytetu w Chicago⁷. Wspomniane stypendium zostało udzielone dzięki wstawiennictwu ze strony wybitnego przedstawiciela krakowskiej szkoły ekonomicznej – A. Heydla⁸.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej był przedstawicielem Polski w ONZ i ambasadorem w Stanach Zjednoczonych. Wrócił do kraju w 1947 r. – odtąd przez cały czas prowadził ożywioną działalność polityczną. Od 1948 r. był członkiem Komitetu Centralnego PZPR, działał w Sejmie i przez długi okres w Radzie Państwa, pełniąc funkcję jej wiceprzewodniczącego. W tym samym czasie był również czynny jako uczony i nauczyciel akademicki w SGPiS, gdzie przez dłuższy czas piastował godność rektora, a następnie – na Uniwersytecie Warszawskim⁹.

Pierwsze prace naukowe O. Langego dotyczyły zagadnień cyklu gospodarczego. W ujęciu W. Stankiewicza jego analiza była niezwykle precyzyjna, oparta na określonym modelu i prowadzona w języku problemu wyjaśnionym na wstępie przez autora. Lange był krytyczny wobec ustroju, w którym tak istotną rolę odgrywały monopole. W swoim artykule *Rola państwa w kapitalizmie monopolistycznym* krytycznie oceniał możliwości interwencjonizmu państwowego. Obserwacja przebiegu wielkiego kryzysu, jak również analiza koncepcji głoszonych przez Keynesa doprowadziły Langego do konkluzji, że monopole i akcja rządu raczej pogłębiają chaos i przyspieszają załamanie się ustroju¹⁰. Jak wskazuje M. Kalecki, na szczególną uwagę zasługują trzy rozprawy O. Langego opublikowane w latach 1936-1938: *On the Economic Theory of Socialism*, *The Rate of Interest and the Optimum Propensity to Consume*, jak również *Ludwik Krzywicki jako teoretyk materializmu historycznego*. Pierwsza z tych prac opisuje

⁶ M. Kalecki, *Dzieło Oskara Langego, Życie Gospodarcze*, Numer 41 (734), Warszawa 1965, s. 1.

⁷ W. Stankiewicz, *Historia myśli ekonomicznej*, Warszawa 1998, s. 355.

⁸ F. Zweig, *Adam Heydel. Zmarły w obozie koncentracyjnym Matthausen*, s. 82, [cyt za:] *Dzieła zebrane, tom 1*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2012, s. XIX.

⁹ W. Sierpiński, J. Górski, *Historia powszechnej myśli ekonomicznej 1870-1950*, Warszawa 1981, s. 509.

¹⁰ Tamże.

rolę mechanizmu quasi-rynkowego w ustroju socjalistycznym, a druga – dynamiki gospodarki kapitalistycznej, trzecia – materializmu historycznego¹¹.

Zasadniczym kierunkiem zainteresowań Langego było opracowanie modelu gospodarczego dla Polski w latach 1956-1959. Poza artykułami na ten temat, będąc przewodniczącym Rady Ekonomicznej, kierował jej pracami mając na celu zwiększenie roli bodźców dla przedsiębiorstw socjalistycznych w ramach centralnego planowania. W swych ostatnich latach życia interesował się w szczególności zastosowaniem metod i maszyn matematycznych do zagadnień zarządzania i rachunku gospodarczego, co znalazło swój wyraz w książce *Optymalne decyzje*¹². Ponadto O. Lange kontynuował studia nad dynamiką gospodarczą i to zarówno w zakresie ustroju kapitalistycznego, jak i socjalistycznego. Rezultatem tych studiów był znamienny artykuł „Model wzrostu gospodarczego” oraz książka *Teoria reprodukcji i akumulacji*, jak również praca *Some observations on Input - Output Analysis* (włączona później do *Wstępu do Ekonometrii*) charakteryzująca związek między marksowskimi schematami reprodukcji a tablicami przepływów międzygałęziowych. W podobnej tematyce utrzymywane były prace o zagadnieniach rozwoju krajów zacofanych m.in. memoriały o planach wieloletnich dla Indii czy Ceylonu¹³.

Finalnie rozważania nad materializmem historycznym z zastosowaniem teorii matematycznej cybernetyki doprowadziły do napisania rozprawy *Całość i rozwój w świetle cybernetyki*. Zdaniem M. Kaleckiego stanowi ona doniosłą pozycję pionierską, interesującą zarówno dla ekonomistów, jak socjologów i filozofów¹⁴.

Najważniejsza pozycja O. Langego, niejako podsumowująca cały jego życiowy dorobek, *Ekonomia polityczna*, nie została dokończona (tom 2 został rozpoczęty, tom 3 był planowany). Podczas swej ostatniej, paromiesięcznej, kuracji leczniczej we Włoszech Lange planował dokończyć swe dzieło, jednak po przewiezieniu do Londynu zmarł tam 2 października 1965 r.¹⁵.

Debata kalkulacyjna

Niektórzy działacze komunistyczni zakładali, że pieniądź zostanie całkowicie wyeliminowany z obiegu. Było to jednak myślenie z gruntu utopijne, gdyż

¹¹ M. Kalecki, *Dzieło...*, s. 1.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ H. Hagemeyerowa, *Posłowie*, [w:] *Ekonomia polityczna*, tom 1 i 2, Warszawa 1978, s. 469.

żyjemy w świecie ograniczonych zasobów. W swej codziennej egzystencji musimy wiedzieć to, co i w jakich ilościach chcemy produkować. Gdy zespół inżynierów pragnie skonstruować drogę pomiędzy miejscowością „A” i „B”, uczestnicy inwestycji muszą zastanowić się, czy ma ona bieć wokół góry, przez górę, czy też należy wydrążyć tunel w litej skale. Każde z tych rozwiązań wymaga innych nakładów i innych rozwiązań technologicznych. I tak człowiek może kopać doły łyżką, łopatą i koparką, może budować mosty z drewna, stali bądź tytanu, może organizować transport dorożką, pociągiem bądź samochodami ciężarowymi. System barterowy wyklucza rozstrzygnięcie tego, która z dostępnych alternatyw jest rozsądniejsza. Tylko system cenowy może podpowiedzieć nam, co będzie tańszym, efektywniejszym i szybszym rozwiązaniem.

Ekonomiści dość szybko zdali sobie z powyższego sprawę. Dlatego w 1920 r. L. von Mises opublikował w języku niemieckim artykuł *Die Wirtschaftsrechnung im sozialistischen Gemeinwesen* (tłum. „Rachunek Ekonomiczny we Wspólnocie Socjalistycznej”). Na łamach swojego tekstu, Mises argumentował, że brak cen dóbr kapitałowych, brak rachunku ekonomicznego prowadzi do niemożności racjonalnego gospodarowania w socjalizmie¹⁶.

O. Lange zdawał sobie sprawę z racjonalności tych zarzutów. Rękawica została podjęta, a problem uznano za na tyle poważny, że sugerowano, by Centralnym Urzędzie Planowania jakiegoś państwa socjalistycznego wznieść pomnik L. von Misesowi¹⁷. Lange doszedł do wniosku, że rachunek ekonomiczny w socjalizmie jest tak samo możliwy, jak rachunek ekonomiczny w kapitalizmie. Ze względu na swoją wcześniejszą fascynację myślą neoklasyczną zaproponował, by Walrasowska teoria równowagi ogólnej została wykorzystana do budowy gospodarki centralnie planowanej. Za pomocą układ równań jednoczesnych istnieje możliwość stworzenia „wirtualnego” rynku i systemu cenowego, zupełnie analogicznego jak w kapitalizmie. Problem centralnego planisty dotyczyłby zatem wyłącznie praktycznej złożoności i trudności obliczeń. To nowatorskie podejście słusznie przysporzyło Langemu światową sławę, gdyż w swej istocie stanowi syntezę ekonomii neoklasycznej i marksistowskiej. Opisane rozwiązanie polegało na dowodzeniu, że w gospodarce socjalistycznej rozwiązanie układu równań jednoczesnych będzie dokonywać się za pośrednictwem empirycznej procedury prób i błędów, podobnie jak ma to w miejsce w gospodarce rynkowej¹⁸.

¹⁶ Zob. L. von Mises, *Die Wirtschaftsrechnung im sozialistischen Gemeinwesen*, Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, tom 47, Tübingen 1920, s. 86.

¹⁷ E. Łukawer, *Oskar...*, s. 82.

¹⁸ Z. Hockuba, M. Brzeziński, *Oskara Langego...*, s. 5.

O ile L. von Mises stanowił pierwszą linię rozumowania przeciw socjalizmowi, o tyle F. Hayek i J. Robbins stanowili drugą linię. Ta druga linia zakładała, że co prawda można próbować stworzyć sztuczny rachunek ekonomiczny, jednak jest to technicznie niewykonalne¹⁹. Dobra oferowane na rynku kształtowane są w oparciu o potrzeby konsumentów, a zasoby płyną z jednej branży do drugiej w zależności od zapotrzebowania. Aby planista mógł odgadnąć potrzeby społeczeństwa, powinien on być „istotą wyższego rzędu”. Praktycznie rzecz biorąc taka gospodarka zarządzana byłaby niczym wojsko kierowane przez sztab generalny podczas wojny. Bez wątplenia nawet najwięksi eksperci nie posiadają pełnej informacji o tym, jakie potrzeby posiada wielomilionowe społeczeństwo.

Pod koniec swoje życia O. Lange stwierdził, podczas jednego ze swoich odczytów w Londynie, że swoje prace z zakresu cybernetyki ekonomicznej nazwałby ponownie „Rynek i maszyny matematyczne”. Innymi słowy, przez długi czas Lange miał pomysł na stworzenie swojego „alternatywnego rynku”, jednak brakowało mu technicznych narzędzi do realizacji swoich koncepcji. Dopiero rozwój komputerów i mocy obliczeniowej z czasem spowodował, że problem sformułowany przez F. Hayeka i J. Robbinsa można było uznać za iluzoryczny²⁰. W swym *opus magnum* (Ludzkie Działanie), L. von Mises dość mało klarownie odnosi się do tych finalnych wniosków sporu kalkulacyjnego²¹.

Jak twierdził sam zainteresowany O. Lange na temat swoich oponentów: „Ażeby ustalić ceny, Centralny Urząd Planowania nie musi posiadać „kompletnego wykazu różnych ilości wszystkich dóbr, które zostałyby kupione przy każdej możliwej kombinacji cen istniejących dóbr, ani też nie musi rozwiązywać setek tysięcy równań (jak sądzi Hayek) bądź milionów równań (jak uważa Robbins). Jedynymi „równaniami”, które by trzeba było „rozwiązywać”, byłyby równania konsumentów i kierowników zakładów produkcyjnych....”²².

Z kolei znany polski ekonomista, L. Balcerowicz, na łamach swej książki dowodzi, iż:

„Tak więc – wbrew sądom większości komentatorów omawianego sporu – Mises nie dowodził „teoretycznej” niemożliwości rachunku ekonomicznego w socjalizmie, tzn. w ramach jakiegos jego uproszczonego statycznego modelu. Twierdził

¹⁹ W. Sierpiński, J. Górski, *Historia...*, s. 510.

²⁰ M. Kalecki, *Dzieło...*, s. 3.

²¹ Zob. L. von Mises, *Ludzkie działanie. Traktat o ekonomii*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2011, s. 595.

²² O. Lange, *Metoda „kolejnych prób” w gospodarce socjalistycznej*, [w:] *Materiały do studiowania ekonomii politycznej socjalizmu. Wybór tekstów*, pod red: W. Brus, H. Chołaj, K. Łaski, Z. Morecka, W. Sztzyber, Warszawa 1964, s. 744.

*on natomiast, że socjalizm istniejący w rzeczywistym świecie dynamiki i zmian nie będzie zdolny poradzić sobie z tym problemem*²³.

Trudno zgodzić się z powyższą opinią, ponieważ miesza ona to, co dowodził F. Hayek i J. Robbins z tym, co dowodził L. von Mises. Mises twierdził tylko tyle, iż: „Kiedy nie ma wolnego rynku, nie ma mechanizmu cenowego; kiedy nie ma mechanizmu cenowego, nie ma ekonomicznej kalkulacji”²⁴. Jak dowodzi W. Sierpiński i J. Górski, to właśnie F. Hayek i J. Robbins sądzili, że wobec braku samoczynnego mechanizmu rynkowego realizującego równowagę gospodarczą, należałoby rozwiązać układ równań równowagi ogólnej. Tylko w ten sposób istnieje możliwość otrzymania cen równowagi (mogących później służyć jako parametr rachunku ekonomicznego przedsiębiorstw socjalistycznych) bez mechanizmu rynkowego. Metoda ta jednak, w ujęciu szkoły austriackiej, jest czysto teoretyczna, gdyż rozwiązanie tego układu, ze względu na brak danych, trzeba uznać za nieosiągalne²⁵.

Uwzględniając obronę ekonomistów socjalistycznych, argumenty szkoły austriackiej należy jednak uznać za niesatysfakcjonujące. Otóż dla prawdziwego marksisty równość ekonomiczna stanowi o wiele ważniejszy postulat niż pełne zaspokojenie potrzeb konsumentów, niż dążenie do stworzenia prawdziwego dynamicznego systemu. I tak współczesny zwolennik gospodarki centralnie planowanej może argumentować, że rynek kreuje wirtualne potrzeby, że wiele społeczeństw cierpi na otyłość, że nadmierna produkcja niszczy środowisko naturalne.

Ponadto stronnicy socjalizmu mogą głosić, iż w ich ustroju inżynierowie odpowiedzialni za projektowanie maszyn oraz urządzeń nie posiadają zewnętrznych pokus do tego, by przeprowadzić planowe postarzanie produktu. Zresztą nie zawsze człowiek potrafi racjonalnie ocenić swoje własne potrzeby. Gdyby tak było, na rynku nie znaleźlibyśmy ofert będących zwyczajnym oszustwem bądź dóbr należących do tzw. konsumpcji destrukcyjnej.

Zdaniem autora niniejszej publikacji debata kalkulacyjna stanowi problem nierozstrzygalny, gdyż obie strony mogą używać przeciw sobie silnych kontrargumentów. Nie istnieje zasadniczy problem w tym, by przy pomocy mocy obliczeniowej współczesnych komputerów stworzyć „wirtualny rynek” i „wirtualny system cenowy”. Wewnętrzne trudności gospodarki centralnie planowanej mają

²³ L. Balcerowicz, *Socjalizm, kapitalizm, transformacja. Szkice z przełomu epok*, Warszawa 1997, s. 45.

²⁴ R. Bradley (Jr.), *Market Socialism: A Subjectivist Evaluation*, *The Journal of Libertarian Studies*, vol. V, nr 1, Burlingame 1981, s. 23.

²⁵ W. Sierpiński, J. Górski, *Historia...*, s. 510.

swe źródła nie we względach teoretycznych, lecz we względach praktycznych, szerzej omówionych w końcowej części rozważań. Wspominana „druga linia” rozumowania przeciw socjalizmowi była o wiele bliższa prawdziwej niż sam Mises. Szkoda jednak, że ze względu na przyjęcie określonej metodologii wspomniani ekonomiści nie poszli o krok dalej w swych badaniach historycznych i empirycznych.

Demokracje ludowe upadły, ponieważ przyjmowały fałszywą antropologię człowieka, ponieważ chciały stworzyć system wierzący w wewnętrzne dobro człowieka, gdy ten wyjątkowo często bywa na wskroś zły. Praźródło tych fałszywych poglądów odnajdziemy epoce oświecenia, a konkretnie u J.J. Rousseau, który dowodził, iż człowiek jest z natury szlachetny, lecz deprawuje go cywilizacja (później lekko zmodyfikowano teorię, gdyż zamieniono cywilizację na kapitalizm)²⁶. *Summa summarum* wszelkie teorie ekonomiczne należy konstruować tak, aby były kompatybilne ze społeczeństwem, a nie od natury społeczeństwa abstrahowały.

Argumenty O. Langego przeciw szkole austriackiej

L. von Mises na łamach swego opus magnum podkreślał, iż ludzkie działanie jest z konieczności zawsze racjonalne. Nie da się zastosować własnych sądów wartościujących wobec działań podejmowanych przez innego człowieka, nie ma sensu wydawać sądów na temat celów i aktów woli innych osób. Innymi słowy, celowość działania zawsze służy zaspokojeniu jakiejś potrzeby, co świadczy o racjonalności²⁷.

Z kolei O. Lange przyjmował za T. Kotarbińskim, że możemy wyróżnić racjonalność rzeczową i metodologiczną. Racjonalność rzeczowa występuje, gdy dobór środków odpowiada prawdziwej, obiektywnie istniejącej sytuacji, tj. istniejącym rzeczywiście faktom, prawom i stosunkom. W zasadzie pomiędzy racjonalnością rzeczową a skutecznością działania można postawić znak równości. Racjonalność metodologiczna oznacza, że działanie jest racjonalne z punktu widzenia wiedzy posiadanej przez działającego, czyli że wnioskowanie logiczne decydujące o wyborze środków jest poprawne, w ramach posiadanej wiedzy, pomijając zagadnienie, czy wiedza ta posiada zgodność z obiektywnym stanem

²⁶ Zob. U. Oszwa, *Wartości pedagogiki J.J. Rousseau w kontekście kluczowych umiejętności współczesnej edukacji*, Prima Educatione, vol. 1, Lublin 2017, s. 51.

²⁷ L. von Mises, *Die Wirtschaftsrechnung...*, s. 16.

rzeczy²⁸. Używając prostego przykładu: generał może przeczuwać nachodzącą wojnę, może czynić do niej przygotowania, przez co zachowuje racjonalność metodologiczną. Kiedy jednak tenże przywódca przegrywa wojnę, ze względu na złe decyzje, oznacza to, że zabrakło mu racjonalności rzeczowej.

Odnosząc się jednak do twierdzeń szkoły austriackiej, Lange całkowicie odrzuca pojęcie racjonalności w misesowskim znaczeniu, uznając je za błędne. Należy odróżnić od siebie działanie racjonalne i działanie tradycyjne. Działania tradycyjne również są świadome i celowe, lecz cel i środki tego działania są ustalone przez tradycję, przez co nie są rezultatem rozumowania zastosowanego do tego działania²⁹. Powyższe poglądy mają oczywiście charakter wybitnie progresywny i „postępowy”, gdyż ewidentnie czynią aluzję do zorganizowanych religii.

Możemy jednak skrytykować poglądy L. von Misesa w zupełnie inny sposób. Otóż zgodnie z metodologią szkoły austriackiej każda zbrodnia przeciw ludzkości, każde oszustwo, każda niegodziwość, mają charakter racjonalny, gdyż są celowe. Jest to pewnego rodzaju metodologiczny nihilizm, który stoi w jawnej sprzeczności z chrześcijaństwem, gdyż odrzuca naukę o cnotach i grzechach. I tak gdy kieszonkowiec ukradnie na rynku torebkę, teolog-moralista potępi to zachowanie jako irracjonalne, jako niewłaściwe. W końcu gdyby wszyscy dokonywaliby przestępstw, cywilizacja niechybnie musiałaby upaść. Zapewne metodyczny liberał uznałby ten czyn za racjonalny. Złodziej zostałby przez niego potępiony wyłącznie dlatego, że ten naruszył święte prawo do własności prywatnej. Od razu widać tutaj jednak pewnego rodzaju niekonsekwencję.

Drugi zarzut podnoszony przez Langego przeciw szkole austriackiej dotyczy prakseologii. Otóż według Misesa prakseologię należy utożsamiać z ekonomią, co stanowi ewidentne zawężenie tej pierwszej wymienionej dziedziny wiedzy. Z kolei O. Lange przyjmuje (lekko modyfikując poglądy T. Kotarbińskiego), iż prakseologia to nauka o racjonalnym działaniu, zajmująca się metodami wnioskowania. Formułuje ona ogólne pojęcia, które powstają w związku z racjonalnym działaniem. Są to takie terminy, jak: cel i środek, metoda, czyn, plan, sprawność, skuteczność, wydajność, oszczędność i inne³⁰. Takie ujęcie tej tematyki wskazuje na interdyscyplinarność tego kierunku, który obejmuje swym zasięgiem inżynierię produkcji, logistykę, zarządzanie, a nawet medycynę.

²⁸ L. Oskar, *Ekonomia...*, s. 140.

²⁹ Tamże, s. 140.

³⁰ Tamże, s. 164.

Z punktu widzenia rozwoju współczesnej metodologii nauk, powyższe oskarżenia należy uznać za jak najbardziej rzeczowe.

Twierdzenia ekonomii austriackiej nie wymagają empirycznej weryfikacji. Niektórzy przedstawiciela kierunku subiektywistycznego, tacy jak Mises, idą wręcz jeszcze dalej i nadają takiej prakseologicznie pojętej ekonomii charakter apriorycznej wiedzy o prawach rzeczywistej działalności ludzkiej³¹. W ten właśnie sposób Lange podnosił kwestię antyempiryzmu i aprioryzmu szkoły austriackiej, zauważając, że są to poglądy niezwykle skrajne. Szkoda jednak, że nie pokusił się o szerszą analizę tych dwóch postulatów metodologicznych.

Otóż aprioryzm szkoły austriackiej stanowi w swej istocie, posadowiony na fundamencie logiki werbalnej, postulat fundamentalistycznej religii wolnego rynku. Dla każdego konsekwentnego zwolennika aprioryzmu w zasadzie każdy znawca gospodarki przed Austriakami bądź nie zgadzający się z tą szkołą, nie zasługuje na miano ekonomisty. Cała historia ekonomii stanowi historię błędów i wypaczeń, aż do czasu, gdy C. Menger rozpoczął rewolucję marginalistyczną (obok szkoły lozańskiej i anglo-amerykańskiej). Po cóż w końcu dyskutować z czymś, co jest prawdą z założenia, co jest prawdą aprioryczną? Przyjęcie aprioryzmu za pewnik na swój sposób wyklucza dyskusję z każdym, kto apriorystą nie jest, kto chce zweryfikować teorię z praktyką, kto chce zderzyć rzeczywistość książkową z rzeczywistością gospodarczą, kto chce sfalsyfikować teorię niczym K. Popper.

Współczesna teoria ekonomii posiada dość silne zakorzenienie w badaniach empirycznych. W związku z powyższym wśród ekonomistów głównego nurtu omawiane są z zagadnienia dotyczące zawodność rynku. Mówi się m.in. o: monopolach, oligopolach, planowym postarzeniu produktów, niepełnej informacji rynkowej, negatywnych efektach zewnętrznych. Z kolei szkoła austriacka zesłała na manowce ideologiczne, gdyż na gruncie swej metodologii uwierzyła w doskonałość rynku i odrzuciła wszelką krytykę swych założeń. I w taki właśnie sposób narodził się skrajny nurt, jakim jest anarchokapitalizm M.N. Rothbarda.

Gdy przedmiotem ekonomii, jak pisze Lange, uczynimy wyłącznie ludzkie działanie pojedynczej jednostki, z horyzontu całkowicie znika nam analiza społeczeństwa, analiza stosunków społecznych³². Ten zarzut również należy uznać za wyjątkowo trafny. Nie można sprowadzać rozważań ekonomicznych wyłącznie do jednostki, do „metody robinsonady”. Ekonomia powinna przejawiać charakter holistyczny, to jest analizować zjawiska gospodarcze z punktu widzenia:

³¹ Tamże, s. 208.

³² Tamże, s. 256-257.

pojedynczego człowieka, gospodarstwa domowego (rodziny) czy narodu. Tak jak współcześnie główny nurt akademików wyróżnia mikroekonomię, makroekonomię tudzież międzynarodowe stosunki gospodarcze.

Konkluzja

Socjalizm rynkowy, gospodarka centralnie planowana – wszystkie te koncepcje, o które walczył O. Lange wraz z Jesienią Ludów okazały się historyczną porażką. Niezadowolenie społeczne z istniejących rozwiązań było tak wielkie, że systemu politycznego i gospodarczego nie dało się utrzymać nawet siłą. Historycy, tacy jak T. Maresz, wskazują, iż niechęć do obowiązujących rozwiązań spowodowała wzmożoną działalność ruchów opozycyjnych³³. Możemy wyróżnić wiele przyczyn dotyczących tego, dlaczego tak się stało.

I tak M.N. Rothbard twierdził, że innowacje oraz postęp technologiczny ze swojej natury nie mogą być zaplanowane przez planistów³⁴. Bez wątplenia przedsiębiorcy o wiele sprawniej odgadują potrzeby klientów niż politycy gospodarczy. Pod względem praktycznym nierynkowa alokacja zasobów prowadzi często do marnotrawstwa surowców, materiałów, dewiz, środków inwestycyjnych, kredytowych, a nawet dóbr i usług konsumpcyjnych. Dajmy na to za pomocą procedur przetargowych przemysł zbrojeniowy, przemysł ciężki może rozwijać się nadmiernie kosztem reszty gospodarki. Ważny działacz partyjny poprzez swoje decyzje ma wszelkie uprawnienia do tego, by doprowadzić do klęski ekologicznej, jak miało to miejsce w przypadku wysuszenia Jeziora Aralskiego.

Z kolei historyk gospodarczy M. Tymiński dowodził, iż nadużycia w przedsiębiorstwach popełniane były w zasadzie na wszystkich szczeblach hierarchii i we wszystkich aspektach działalności zakładów przez cały opisywany (przez autora) okres, zarówno za czasów stalinowskiego terroru, jak i w okresie gomułkowskiej stabilizacji. Dyrektorzy i kierownicy, brygadziści i majstrowie, działacze partyjni i związkowi, a wreszcie szeregowi pracownicy wykorzystywali majątek swoich przedsiębiorstw do partykularnych celów. Akumulowano deficytowe dobra niedostępne na rynku, manipulowano przy wynagrodzeniach i nagrodach, szerzyły

³³ T. Maresz, „Jesień Narodów” – rozpad bloku komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej w szkolnej edukacji historycznej we współczesnej Polsce, Res Gestae. Czasopismo historyczne, vol. 3, Kraków 2016, s. 253.

³⁴ M.N. Rothbard, *Man, Economy and State*, Scholar's Edition (second edition), Ludwig von Mises Institute, Auburn 2009, s. 961.

się tzw. drobne kradzieże³⁵. Zasadniczym problemem stosowania administracyjnych regulacji poziomu cen jest zjawisko inflacji ukrytej (zwanej również: „zawieszoną”, „tłumioną”, „odroczoną”, „odłożoną”, „zasobową”), przejawiającej się w niedoborze towarów na rynku, co szerzej opisał J. Luszniwicz. Gdy ceny w gospodarce centralnej są ustalane przez państwo, występuje zjawisko niedostoso-owania podaży do szybko rosnącego popytu³⁶.

Co ciekawe, nawet badacze sympatyzujący z socjalizmem, tacy jak P. Szelegieniec, dostrzegają problem istnienia gospodarki niedoborów. W ujęciu tego uczonego za źródło problemów należy uznać biurokrację, która to powoduje ubóstwo społeczeństwa w zakresie dóbr konsumpcyjnych³⁷. Trudno zgodzić się jednak z powyższymi poglądami, gdyż jak do tej pory, patrząc przez pryzmat historyczny, wszystkie komunistyczne państwa tworzyły zaawansowany aparat biurokratyczny. Argumentacja mówiąca o tym, że jeszcze nie stworzyliśmy, ze względu na błędy i wypaczenia, tego idealnego ustroju zaprojektowanego przez K. Marksa nosi znamiona myślenia utopijnego.

Podsumowując, kluczowe niedomagania gospodarki centralnie planowanej były związane z zarządzaniem tym systemem, to jest skłonieniem zatrudnionych do wydajnej pracy bez klasycznych motywatorów, jakimi są zyski czy wyższe wynagrodzenia. Problem kalkulacyjny wobec powyższego wydaje się być drugo, a nawet trzeciorzędny. Szkoła austriacka chciała udowodnić przewagę kapitalizmu w ramach swojej dedukcyjnej metodologii, podczas gdy należało raczej udowodnić ten prymat poprzez badania historyczne.

Wszystkie wymienione wyżej argumenty, mają – co warto podkreślić – charakter czysto empiryczny, doświadczalny, więc dla konsekwentnego austriackiego ekonomisty nie powinny stanowić rzeczowego dowodu. Takie rozumowanie prowadzi do wniosków pełnych hipokryzji: kiedy rzeczywistość ekonomiczna potwierdza rezultaty szkoły wiedeńskiej, to dobrze, a kiedy sytuacja jest przeciwna, to tym gorzej dla rzeczywistości. Właśnie w tym znaczeniu, nawiązując do początku artykułu, metodologia szkoły wiedeńskiej powinna ulec zmianie.

Pomimo tych krytycznych słów, dorobek O. Langego nadal pozostaje wartościowy. Historia myśli ekonomicznej jako całość w końcu dobitnie pokazuje, iż gmach ekonomii stanowi powolną ewolucję ku prawdzie. Każda kolejna szkoła

³⁵ M. Tymiński, *Malwersacje w przedsiębiorstwach socjalistycznych w Polsce(1950-1970)*, Dzieje Najnowsze, tom 34, zeszyt 4, Warszawa 2002, s. 101.

³⁶ Zob. J. Luszniwicz, *Procesy inflacyjne w Polsce w latach 1945-1955 - przejawy, fazy, uwarunkowania, konsekwencje. Przyczynek do badań nad inflacją w PRL*, Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace, numer 2, Warszawa 2014, s. 94.

³⁷ Zob. P. Szelegieniec, *Gospodarka niedoborów i alienacja pracy w reżimie biurokratycznym. Przypadek ZSRR i PRL*, Praktyka Teoretyczna, Numer 2(16)/2015, Poznań 2015, s. 190.

ekonomiczna wniosła do tej nauki pewien wkład, pewien światopogląd, który po pewnym przeobrażeniu w jakiś sposób nadal trwa. I tak kierunek marksistowski obnażył dwie fundamentalne kwestie, dotyczące tego: jakie rozwiązania powinny być unikane oraz jakie zwyrodnienia są związane z systemem rynkowym.

Bibliografia

Literatura

- Balcerowicz L., *Socjalizm, kapitalizm, transformacja. Szkice z przełomu epok*, Warszawa 1997.
- Bradley R. (Jr.), *Market Socialism: A Subjectivist Evaluation*, The journal of libertarian studies, vol. V, nr 1, Burlingame 1981.
- Brus W., Chołaj H., Łaski K., Morecka Z., Szyber W. (pod red.), *Materiały do studiowania ekonomii politycznej socjalizmu. Wybór tekstów*, wyd. Książka i Wiedza, Warszawa 1964.
- Heydel A., *Dzieła zebrane*, tom 1, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2012.
- Hockuba Z., Brzeziński M., *Oskara Langego syntezy teorii ekonomicznych*, Referat przygotowany na konferencję naukową „Współczesne modele gospodarki a myśl Oskara Langego – w stulecie urodzin wielkiego polskiego uczonego” organizowaną przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w dniu 27 września 2004 roku, Warszawa 2004.
- Kalecki M., *Dzieło Oskara Langego, Życie Gospodarcze*, Numer 41 (734), Warszawa 1965.
- Łukawer E., *Oskar Lange*, *Gospodarka Narodowa*, numer 10/2005, Warszawa 2005.
- Luszniewicz J., *Procesy inflacyjne w Polsce w latach 1945-1955 - przejawy, fazy, uwarunkowania, konsekwencje. Przyczynek do badań nad inflacją w PRL*, *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace*, numer 2, Warszawa 2014.
- Maresz T., „*Jesień Narodów*” – *rozpad bloku komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej w szkolnej edukacji historycznej we współczesnej Polsce*, *Res Gestae. Czasopismo historyczne*, vol. 3, Kraków 2016.
- Mises L., *Die Wirtschaftsrechnung im sozialistischen Gemeinwesen*, *Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, tom 47, Tübingen 1920.
- Mises L., *Ludzkie działanie. Traktat o ekonomii*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2011.
- Oskar L., *Ekonomia polityczna*, tom 1 i 2, PWN, Warszawa 1978.
- Ozwa U., *Wartości pedagogiki J.J. Rousseau w kontekście kluczowych umiejętności współczesnej edukacji*, *Prima Educatione*, vol. 1, Lublin 2017.
- Rosiak M., *Dialektyka Hegla. Krytyczny komentarz do głównych tekstów metafizycznych*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2011.
- Rothbard M.N., *Man, Economy and State*, Scholar's Edition (second edition), Ludwig von Mises Institute, Auburn 2009.

- Sierpiński W., Górski J., *Historia powszechnej myśli ekonomicznej 1870-1950*, PWN, Warszawa 1981.
- Stankiewicz W., *Historia myśli ekonomicznej*, PWE, Warszawa 1998.
- Szelegieniec P., *Gospodarka niedoborów i alienacja pracy w reżimie biurokratycznym. Przypadek ZSRR i PRL*, Praktyka Teoretyczna, Numer 2(16)/2015, Poznań 2015.
- Tymiński M., *Malwersacje w przedsiębiorstwach socjalistycznych w Polsce(1950-1970)*, Dzieje Najnowsze, tom 34, zeszyt 4, Warszawa 2002.
- White L., *The Methodology of the Austrian School Economists*, Center for Libertarian Studies, New York 1977.

Streszczenie

Artykuł ma na celu wskazanie mankamentów metodologicznych austriackiej szkoły ekonomicznej, w ujęciu Oskara Langego. Powyższa teza zostanie zweryfikowana głównie w oparciu o analizę tekstu, metodę empiryczną oraz indywidualną. Ponadto publikacja zawiera krótki życiorys Oskara Langego i opis debaty kalkulacyjnej, jaka miała miejsce pomiędzy szkołą austriacką a zwolennikami ekonomii socjalistycznej. Całość rozważań wieńczy konkluzja, iż zasadniczym problemem gospodarki centralnie planowanej jest zarządzanie tego typu systemem ekonomicznym, a nie niemożność stworzenia w nim rachunku kalkulacyjnego.

SŁOWA KLUCZOWE: Oskar Lange, Ludwig von Mises, debata kalkulacyjna, austriacka szkoła ekonomiczna, metodologia ekonomii.

Summary

The article is aimed at pointing out methodological shortcomings of the Austrian school of economics, in terms of Oskar Lange. The above thesis will be verified mainly on the basis of text analysis, empirical and individual methods. In addition, the publication contains a short biography of Oskar Lange and a description of the calculation debate that took place between the Austrian school and supporters of the socialist economy. All the considerations crown the conclusion that the central problem of the centrally planned economy is the management of this type of economic system, and not the inability to create a price system.

KEY WORDS: Oskar Lange, Ludwig von Mises, socialist calculation debate, Austrian economic school, methodology of economics.

Nota o autorze

Mgr Karol Skorek, absolwent ekonomii UMCS, Prezes Zarządu Stowarzyszenia Przedsiębiorców i Rolników SWOJAK z siedzibą w Sanoku, zawodowo zajmuje się przepisami BHP, a naukowo historią myśli ekonomicznej. Autor pozycji *Zrozumieć kapitalizm* (2018).